

עניינים תוכן

1.....	מבוא
3.....	הסתדרות נשים ציוניות אמריקה- הדסה
4	הקמתה של הדסה
6	היסודות המעצבים של האידיאולוגיה של הדסה
9	תרומתה של הדסה לקידום מעמד הנשים
12.....	הנרייטה סאלד- חייה ואישיותה
12	נקודות ציון בחייה
15	ערכיה האמריקניים של הנרייטה
18.....	היחידה הרפואית הציונית האמריקאית (1921-1918)
20.....	תרומתה של הדסה והנרייטה סאלד להתפתחות הרפואה בארץ
20	הקמת מערכת בריאות מרכזית ציבורית
21	מתן שירותי רפואה מונעת
21	התפתחות הטיפול ביולדות והמאבק בתמותת תינוקות
23	שירותי היגיינה בבתי ספר
25	פיתוח שירותי הוראה ומחקר
25	בית הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית והדסה
26	הקמת בית הספר לרפואת שיניים
27	בית הספר לאחיות והתפתחות מקצוע הסיעוד
29	הקמת מרכז שיקום במלחמת העצמאות
30.....	סיכום
33.....	ביבליוגרפיה

מבוא

בעבודה זו אבחן את תרומתה של הנרייטה סאלד וארגון הדסה להתפתחות הרפואה בישראל ועד כמה הושפעה פעילות הארגון מתפיסת עולם אמריקאית. אבחן את הרקע להקמת ארגון הדסה, את ראשית דרכה של הדסה בארץ ישראל ואת היסודות המנווטים של הארגון ושל העומדת בראשו- הנרייטה סאלד. **אציג את תרומת הארגון להתפתחות הרפואה בארץ ועד כמה נשענה תרומה זו על תפיסת עולם אמריקאית- ערכית, תרבותית וטכנולוגית.**

המאה ה-19 בארץ ישראל, התאפיינה בפיתוח משמעותי של תשתיות ושירותי ציבור, כולל שירותי בריאות. במהלך השנים 1843-1914 הוקמו מוסדות בריאות שונים אשר רובם ככולם פעלו כמוסדות פילנטרופיים שסיפקו שירותי רפואה מוזלים לכל דורש. חסרונם העיקרי של שירותים אלו נבע מכך שהסתמכו על כספי תרומות ומקורות מימון חיצוניים. מצבו של היישוב היהודי במלחמת העולם הראשונה היה בכי רע. המלחמה ניתקה את היישוב היהודי ממקורות המימון החיצוניים שלו והחל תהליך מתמשך של הידרדרות כלכלית חברתית ובריאותית. קיומו של היישוב היהודי הועמד בסימן שאלה. בשנת 1918, הגיע לארץ ישראל וועד הצירים של ההסתדרות הציונית העולמית בראשותו של ד"ר חיים וייצמן. לאור מצבו הקשה של היישוב הוחלט להשיג לו עזרה רפואית אשר תאפשר לו להשתקם ולארגן מחדש את המוסדות הרפואיים שלו. המשימה הוטלה על הסתדרות ציוני אמריקה וזו העבירה אותה להסתדרות נשים ציוניות "הדסה".

בפרק הראשון אציג את הרקע להקמתה של הדסה, אבחן את היסודות המעצבים באידאולוגיה שלה ואת תרומתה למען קידום נשים. הדסה נוסדה בניו-יורק 1912 ע"י קבוצת נשים שבראשם עמדה הנרייטה סאלד. הרקע להקמתה של הדסה נבע משני גורמים: האחד הוא התפתחותם של ארגוני נשים בכלל וארגוני נשים יהודיות בפרט, והשני הוא חדירתם של רעיונות ציוניים לארה"ב. הארגון הציב לעצמו שתי מטרות מרכזיות: לטפח אידאליים יהודים וציוניים בארה"ב דרך פעילות חינוכית, ולחזק ולקדם בתחומי הבריאות מוסדות ומפעלים יהודיים בארץ ישראל. הדסה התגבשה בתקופה הפרוגרסיבית בארה"ב בעידן הפמיניזם החברתי אשר הדגיש את השוני שבתפקודי האישה ואת הצורך בטיפוח חברה אשר תאפשר לשוני זה להתממש ובאופן פרדוקסלי חבה הדסה את הצלחתה במידה רבה להיותה ארגון נשים שפעל לאו דווקא למען נשים. היסודות המעצבים באידאולוגיה של הדסה מבוססים על יסודות מגדריים- כאלו המייחדים תפקידים שונים לגברים ולנשים, יסודות יהודיים- כאלו המייחדים חשיבות להמשך קיומו של העם היהודי והנחלת מורשתו ויסודות אמריקניים- המושתתים על קרבה רעיונית לעולם הערכים והתרבות של ארה"ב.

בפרק השני ארחיב על דמותה של הנרייטה סאלד ואציג נקודות ציון בחייה. הנרייטה סאלד נולדה בבוליטמור, ארה"ב בשנת 1860, והיא מהמנהיגות החשובות בתולדות התנועה הציונית. להנרייטה סאלד הייתה קריירה רבת פנים כעיתונאית, עורכת, מורה וסטודנטית. באמצעות שילוב של פילנתרופיה, יזמות חברתית וכוח נשים שאפה לטפל בחוליים של החברה¹. כבר בצעירותה הייתה לדמות פעילה ומוכרת בקהילה היהודית, הייתה לחלוצה במילוי הצרכים של העם היהודי והתוותה דרכי פעולה בחינוך בבריאות ובקידום החברה הארץ ישראלית. דמותה של הנרייטה עוצבה במידה רבה באמריקה ומפעל חייה הושתת על שלושה יסודות: מורשת משפחתה, אמריקה של לינקולן ופגישתה עם יהודי מזרח אירופה. מאלו צמחה

¹ Pamela S. Nadell, "Reflections On the: Jewish Women and philanthropy", Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies and Gender Issues (2010), pp 127-131

הסתדרות נשים ציוניות אמריקה - הדסה

הקמתה של הדסה

התאגדויות נשים וארגוני נשים רווחו והתפתחו במאה ה-19 וה-20 בארה"ב, בגרמניה ואנגליה. הם הוקמו על רקע חלוקת התפקידים המקובלת בין נשים וגברים: חיי ציבור לגברים וחיי בית לנשים. בשנות התשעים של המאה ה-19 חל גידול בהתאגדויות פילנתרופיות ובהתאגדויות של נשים שעסקו בעיקר בענייני תרבות, פילנתרופיה ורווחת הכלל. התהליך התאפשר בגלל תהליכי העיור, התפתחות הטכנולוגית והזמינות של כוח עבודה אשר העניקו לנשים תוספת זמן פנוי.

הרקע להקמתה של הדסה נבע משני גורמים: האחד הוא התפתחותם של ארגוני נשים בכלל וארגוני נשים יהודיות בפרט, והשני הוא חדירתם של רעיונות ציוניים לארה"ב. בחודש אלול 1898 התכנס בבאזל הקונגרס הציוני השני, בראשותו של בנימין זאב הרצל. לקונגרס הגיעו 385 צירים, בניהם ריצ'ארד גוטהייל, פרופ' לבלשנות מאוניברסיטת קולומביה בארה"ב. אליו התלוותה אשתו, אמה, אשר במהלך שהותה נפגשה עם הרצל והוא עודד אותה לארגן נשים יהודיות למען הציונות. זו הייתה יריית הפתיחה לתקופה חדשה בתולדות הציונות האמריקאית-אמה חזרה לארה"ב והקימה קבוצה אשר פעילותה התמקדה בשיחות על נושאים הקשורים להיסטוריה היהודית, לארץ ישראל ולתנועה הציונית. הקבוצה הייתה מורכבת מנשים יהודיות והן קרו לעצמן "בנות ציון". הנרייטה סאלד הצטרפה לקבוצה זו בשנת 1907.

בשנת 1909 ביקרה הנרייטה בארץ ישראל והתרשמה קשות מהמצב החמור הקשה, מחסרונם של שירותי בריאות ומתנאי תברואה ירודים. בשובה לארה"ב היא מציגה בפני חברותיה לקבוצת הלימוד את רשמיה מהסיוור. היא מדגישה את ממדיה החברתיים החינוכיים הבריאותיים של הבעיה ואת הצורך ביישום מידי של תוכנית בריאות מקיפה. היא מעודדת אותן להקים ארגון נשים ציוניות שיקיף את ארה"ב ויעסוק בטיפול שירותי הבריאות בארץ ישראל. ב-24 בפברואר 1912, התכנסה הקבוצה לישיבת הקמה וקבעה את מטרת הארגון אשר עיגנו את פעילותה של הדסה בשתי זירות: לטפח ולהפיץ את הרעיון הציוני באמריקה, לעודד יוזמות ולייסד מוסדות יהודיים לרפואה ציבורית בארץ ישראל². מכיוון שהישיבה התקיימה בפורים הוחלט שהארגון ייקרא "הדסה" על שמה העברי של אסתר המלכה. הנרייטה סאלד נבחרה לנשיאה ועשרים נשים נוספות נבחרו לנושאות תפקידים ובכך היו להנהגה הראשונה של הארגון.

המייסדות של הדסה היו רובן ככולן ילידות ארה"ב שנולדו בשלושת העשורים האחרונים למאה ה-19, למשפחות מבוססות ממוצא יהודי גרמני. כמעט כולן היו בוגרות מכללות, חלקן עובדות סוציאליות, חלקן מורות במקצוען ושטחי ההתעניינות שלהם התמקדו בהוראה וכתיבה. הדור השני של מנהיגות הדסה, מאז שנות השלושים היו ברובן הגדול בנות מהגרים ממזרח אירופה שנולדו בארה"ב או הגרו אליה בילדותן. הן נמנו על המעמד הבינוני ורובן רכשו השכלה כמורות³. חלוקה מקצועית זו שרווחה בראשית המאה ה-20 עלתה בקנה אחד עם שני מוקדי העיסוק העיקריים של הדסה-שירותי בריאות בארץ ישראל וחינוך יהודי בארה"ב. ואפשר שהולידה אותם. מייסדות הדסה האמינו שכוחה המספרי של התנועה יספק את עוצמתה, לרבות העוצמה

² ציפורה שחורי-רובין, שפרה שוורץ, **הדסה לבריאות העם - פעילותה הבריאותית-חינוכית של הדסה בארץ ישראל**, הספרייה הציונית, 2003, עמ' 11-12.

³ מירה קצבורג-יונגמן, "זהויות ציוניות נשיות באמריקה: הדסה מול נשות מזרחי, 1912-1948" בתוך: **בין דת לאום וארץ ישראל: המאבק על הזהות היהודית בעת החדשה**, יוסי גולדשטיין (עורך), אוניברסיטת אריאל בשומרון, 2014.